

VILNIS

LIETUVIŲ LIAUDIES LAIKRAŠTIS
LITHUANIAN NEWSPAPER
3116 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608
Telefonas: (312) 842-7325

VOLUME LXVIII Nr. 23

KETVIRTADIENIS, LAPKRIČIO (NOV.) 10, 1988

KAINA 25¢

Kasdien

**Benamių problema
Ras bendrą kalbą
Gamta eina vėjais
Reiktų pasakyti STOP!**

Turtingiausioje Vakarų pasaulio šalyje Amerikoje yra apie 3 milijonai benamių, gyvenančių didžiųjų miestų gatvėse. Artinasi žiema. Jie ir vėl turės lindėti jiems skirtuose prieglaudose namuose. Be to, dar jiems reikės ir sriubos kaušo, na — ir skarmalo kūnui pridengti, ir . . . viso kito . . .

JAV Atstovų Rūmai nutarė jų reikalams paskirti daugiau bilijono dolerių, bet ar tuomi išspręs benamių problemą, prašosi klausimas, kai pigių butų bei namų mažėja, o neturtingiesiems žmonėms daugėjant, daugėja ir jiems reikalinga pagalba.

Benamių problemai išspręsti reikia jau ne vien bilijonų dolerių, bet socialinę sistemą pertvarkyti taip, kad pigių butų bei namų daugėtų, neturtingų žmonių skaičius mažėtų. Reikia, kad visiems būtų darbo, ir kad tas darbininkas vidutiniškam pragyvenimui užsidirbtų, kad jam nereiktų atkišus ranką laukti valdžios pašalpos.

Atrodo, kad Tarybų Sąjunga ir Kinijos Liaudies Respublika ras bendrą kalbą, kuria susikalbėti nevyko beveik dvidešimt metų. Abi šalys siekia socializmo aukštumą, ir jeigu abi išvien pradėtų to siekti, pasaulyje vykstanti socialinė revoliucija paspartėtų pasakiškų septynmylių batų spartumu!

Vakarų pasaulio imperialistinėms šalims, puoselėjančioms kapitalizmo išlikimą derybomis iš jėgos pozicijų, žinoma, būtų ne kas. Kas-ne-kas, bet dėl strateginės branduolinės ginkluotės likvidavimo derybos, kaip Kriovo pakėčioje traukiamas gulbės, lydekos ir vėžio vežimas, kaip mat paspartėtų, ir žmonija lengviau atsidustų.

Meškeriotojai aimanuoja, kad žuvis nyksta ne tik upėse, bet ir ežeruose. Medžiotojų karalystėje Wisconsinas beveik išnyko ir kiškiai. Miškuose dar yra laukinių grybų, bet jų nebe tiek, kiek būdavo ir t. t. . .

Visokiausiais nuodingais chemikalais, dūmais, pūvančiomis nuodingomis atmatomis gamta tiek užteršta, kad net buvęs prez. Nixon savo laiką drįso pasakyti, jog mūsų proanūkams pristigs net oro kvėpuoti!

1983-iaisiais metais Pietų ašigalio rajone surastas pridengiančiame Zemę nuo saulės nuodingų spindulių ozono sluoksnyje plyšys. Mokslininkai sako, jog tokių plyšių atsiras ir daugiau, jeigu gamtos teršalams nebus pasakyta STOP.

Sunku pasakyti kiek Amerikoje yra branduolinėms bomboms urano

Plateliai — centrinė Plungės rajono to paties pavadinimo kolūkio gyvenvietė.
Br. Talaikio nuotr.

OBUOLIAI PRIE OBELS

Taip, obuoliai krenta prie obels. Tačiau, o dieve, kai pagalvoji, tai kokių tik nesąmonių žmonių galvoje šitai nepridarė. Lietuvoje turime daug žmonių, kurie morališkai pergyveno savo nepilnavertiškumą tik dėl to, kad buvo obuoliais. Prisimenu, kaip stengtasi neturėti giminių išsivijoje. Dainavome, rašėme ir žinojome, kad vargas iš Lietuvos išvijo šimtus tūkstančių brolių ir seserų. Bet va, kur nepasisukę, rašėme anketas ir iš jų atrodė, kad ten nėra nei brolių, nei seserų, nei dėdžių.

Tokia teisybė. Ir labai nuosirdžiai norėta, kad jų ten nebūtų. Nesvarbu, ar tai Antanas Smetona, ar „Laisvės“ laikraščio redaktorius Antanas Bimba. Pats giminių užsienyje turėjimo faktas reiškė politinį minusą žmogaus biografijoje.

Galvoju, kad PERSITVARKYMAS yra pirmiausiai didelis, jog jis išlaisvina masę žmonių nuo tokio valdiško požiūrio. Ot, „Tiesogamyklų bei laboratorijų. Pastaruoju metu dėl trijų kilo liarmas. Pasirodo, kad iš jų per metų metus sklido radioaktyvios dulkės bei teršalai, pavojingi, ne tik žmonių sveikatai, bet ir aplinkai viskam. Buvo žinota, bet nieko nedarėta, nes, matyt, uranas branduolinėms bomboms yra virš visko.

Kad ir nekiltų branduolinis karas, bet jeigu nebus paskubėta atsakyti branduolinių bombų, visokiausiais branduoliniais bandymais, urano gamyba bombas turėti ir panašiai, žmonija savaime gali užsinuodyti ir nukreipti.

Vardan anūkų bei proanūkų visam tam — irgi reiktų pasakyti STOP!

S. J. Jokubka

je“ perskaičiau Vandos Kašauskienės „Prieštaringi istorijos puslapiai“, kur rašoma, jog „šiuo metu turimais duomenimis, 1945—1942 m. be juridinio pagrindo iš Lietuvos buvo išstremta 108 362 žmonės (29 923 šeimos)“. Beje, ji primena, kad yra 1959 m. balandžio 9 d. Antano Sniečkaus pasirašytas raštas TSKP Centro Komitetui, kur teigiama, kad represuota daugiau kaip 200 tūkst. asmenų, t. y. aštuoni procentai ir taip jau karo metais išnaikintos Lietuvos gyventojų. Tai didžiulis sodas. Kas kaip, bet buvome su juo giminytės ryšiuose — buvome to sodo obuoliais. Giminytės ryšio faktas lyg ir nurašydavo žmones į kitą kategoriją. Tad ar nebus teisinga pasakyti, jog moralinio skausmo Lietuva išnešiojo kur kas daugiau, negu tai fiksuoja bet kokia konkretika. Mes — amerikonių gimines, mes — represuotų gimines, pagaliau gimines tūkstančių, kurie dėl įvairiausių priežasčių išėjo į miškus. Prieš įstatymus buvome lyg ir lygūs, bet teisė buvo beteisė...

Dar vis į pokario pabėgėlius numetame akmenis, įpakavę juos taip: esą, jie nepriėmė socialistinės Lietuvos kūrimo koncepcijų.

Kas be ko, ne visiems socializmas priimtinas. Bet juk prieš tai jie iš Lietuvos matė 1940 metų birželį. Gal teisingiau būtų sakyti, jog jie nepriėmė to socializmo, kuris be teisinio pagrindo trėmė žmones į Sibiro glūdumas. Baimė dėl to, kad visa tai gali pasikartoti, deja, pasitvirtino. Ir aš manau, kad nėra ko laukti, jog, pavyzdžiui, „Tėviškes žiburių“ redaktorius kunigas Pr. Gaida, užmiršęs savo giminių tremtį, staiga sušypsnotų meile „sovietams“. Esanti situacija labai natūrali. Yra mūsų gyvenime perkratytių daly-

kų, ir neužmirškime, kad išsivijoje turime priešų, kuriuos patys tokiomis padarėme.

Taip, mes. Būtent mes. Persitvarkymas reikalauja sąžiningumo. Ir aš manau, kad stalinizmo aukos yra ne tik tie, kas nuo jo vienaip ar kitaip nukentėjo; jo auka ir pats socializmas.

Pranas Karlonas

TRUMPAI

— Amerikos prekyba su užsieniu dar vis duoda deficito. Jeigu reikalai nepagerės, tai iki metų pabaigos iš užsienio pirsks už \$138.5 bilijono daugiau negu užsieniui parduos. Vadinas, tiek dolerių nutekės į užsienio šalis.

— Prancūzijos prez. Mitterand ir TSRS prez. M. Gorbačiovas ketina pasikeisti aukšto lygio vizitais. Tai rodo, kad abiejų šalių savitarpio santykiai šiltėja, ypač nusiginklavimo klausimu.

— Visų nuostabai, nuo seniai dešiniųjų nuotaikų Meksikos Vera Cruz provincijoje miestų tarybų rinkimuose laimėtojai vis buvo kairieji.

— Šiomet Nobelio literatūros premija laimėjo egiptietis rašytojas Naguib Mahfour. Tai pirmas atsitikimas, kad arabas laimėjo tokią aukštą premiją.

— Komunistų laikraštis „People's Daily World“ šiemet per finansinį vaju sukėlė beveik pusę milijono dolerių. Tai rodo, kad Amerikos darbo liaudies meilė komunistų laikraščiai didėja.

— Pagaliau Pensylvanijoje Benjamin anglies kasyklų 274 darbininkai kovą prieš kompaniją laimėjo, kompanija sutiko pripažinti profsąjungą. Kova truko penkerius metus.

VILNIS

Lithuanian Peoples' Bi-weekly (659-780)

Published bi-weekly, Thursday, except when preceded by a Holiday,
by the Workers Publishing Association, Inc.
Subscription rates in United States: one year \$15.00; Chicago \$17.00;
Canada, and other foreign countries — \$20.00.

POSTMASTER: Send address changes to the
VILNIS—3116 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608 Phone 842-7325

Second-class postage paid at Chicago, Illinois (U.S.P.S. 659-780)

Persitvarkymas Lietuvos neišves iš socializmo kelio

Amerikos lietuviai, pradėdant pažangiečiais, baigiant nacionalistais, visuomet domėjosi politiniais, ekonominiais bei kultūriniais įvykiais paliktoje prie Baltijos giminėje Lietuvoje. Bet kas ten dėdavosi — neturėdavo vienodos nuomonės, įvykius interpretuodavo skirtingai, būdavo ginčydavosi, diskutuodavo, netgi koliodavosi. Nežiūrint į kelias grupes bei grupėles politiškai buvo pasiskirstę, bet ryškiai buvo persiskyre, į du frontus, vieni nuo antrų nusigrįžę.

Dabar, kai Lietuvoje socializmui atsinaujinti prasidėjo persitvarkymo procesas, Amerikos lietuvių domėjimasis įvykiais Lietuvoje dar didesnis, ypač kai ir didžiojoje komercinėje spaudoje Lietuva jau nebe užmirštas pasaulyje kampelis. Vieniems iš didžiosios komercinės spaudos pranešimų bei komentarų ir iš ateinančių pranešimų iš Lietuvos atrodo, kad persitvarkymo iniciatyvinė grupė bando Lietuvą traukti ant buržuazinio korpulio, antriems atrodo, kad persitvarkymo iniciatyvinė grupė išlengvo ir atsargiai grindžia politinį kelią Lietuvai grįžti į pirm tarybinius diktatoriaus Smetonos laikus. Tačiau daugumai atrodo, ir jie katutėmis ploja, kad lietuvių tauta atbudo veikti, bet kas iš to veikimo išeis — vilkai težino...

Kaip bekalbėtumėm ir besiginčytumėm, jeigu persitvarkymo iniciatyvinė grupė irgi už trispalvę vėliavą, kuri netgi iškilo Gedimino pilies bokšte, jeigu už spaudos, žodžio bei susirinkimų laisvę ir ragina tautą viešai reikštis ekologijos ir kitais visuomeniniais klausimais, tai dar nereiškia, kad Lietuvą traukia ant buržuazinio korpulio. O kad toje grupėje ir yra vienas kitas išsišokėlis, bet prižiūrima Lietuvos KP Centro Komiteto, socializmo atsinaujinimo nenuves šunkeliais, kaip buvo nuvedęs stalinizmas.

Kalbant, kad persitvarkymo iniciatyvinė grupė išlengvo ir atsargiai grindžia politinį kelią Lietuvai grįžti į pirm tarybinius diktatoriaus Smetonos laikus, tai daugiau kaip bukaprotiškas. Lietuvos darbo liaudis 1940-ųjų birželio mėn. laikų atsakė visiems laikams. Tomis dienomis Kaune dirbė vokiečiai žurnalistai, kurie tikrai nepritarė naujai santvarkai, tada rašė: „Pabėgus Smetonai ir visiškai sužlugus valdymo sistemai, politiniame gyvenime prasidėjo platus revoliucinis perversmas. Didelė gyventojų dalis, ne tik savanoriškai dalyvauja šiame procese, bet tikrai nuoširdžiai žavi naująja sistema. Pirmosios trys savaitės po birželio 15 dienos buvo liaudies tikrosios šventės. Jos užsitęgė net po vidurnakčio“ (Žiūr. „Tiesa“ rugpj. 19 „Istorija, kokia ji parašyta“). Žinoma, kurie drauge su Smetona iš Lietuvos pabėgo, šios „liaudies tikrosios šventės“ nematė, bet Lietuvos darbo liaudis šią šventę minės per metus kaip pergalės šventę.

Sakyti, kad lietuviai pabudo veikti, irgi yra klaida. Lietuvių tauta niekad nemiegojo, o tik žiauriosios stalinizmo diktatūros metais jos tautinė savimonė buvo užvožta stalinistinio teroro vožtuvu. M. Gorbačiovo perestroika ir glosta tą vožtuvą atvožė, ir vadovaujama persitvarkymo iniciatyvinės grupės tauta išėjo reikštis kaip savistovė. Būti geru lietuviu, mylėti savo šalį, siekti jai laimės tautų draugystės šeimoje, nereiškia atsakymu socialistinių bei komunistinių įsitikinimų, nereiškia nusigrįžimo nuo 1940-aisiais darbo liaudies laimėjimų.

Jeigu tauta rėdosi tautiškomis uniformomis, puošiasi savo tautiškomis vėliavomis ir kitokiomis priemonėmis, aliarmuoja dėl savo šalies ekologijos, nereikia, kad ji grįžta į kapitalistinę sistemą.

Įvykiai Lietuvoje yra varomoji jėga socializmui grįžti iš šunkelio, į kurį stalinizmas buvo nuvedęs.

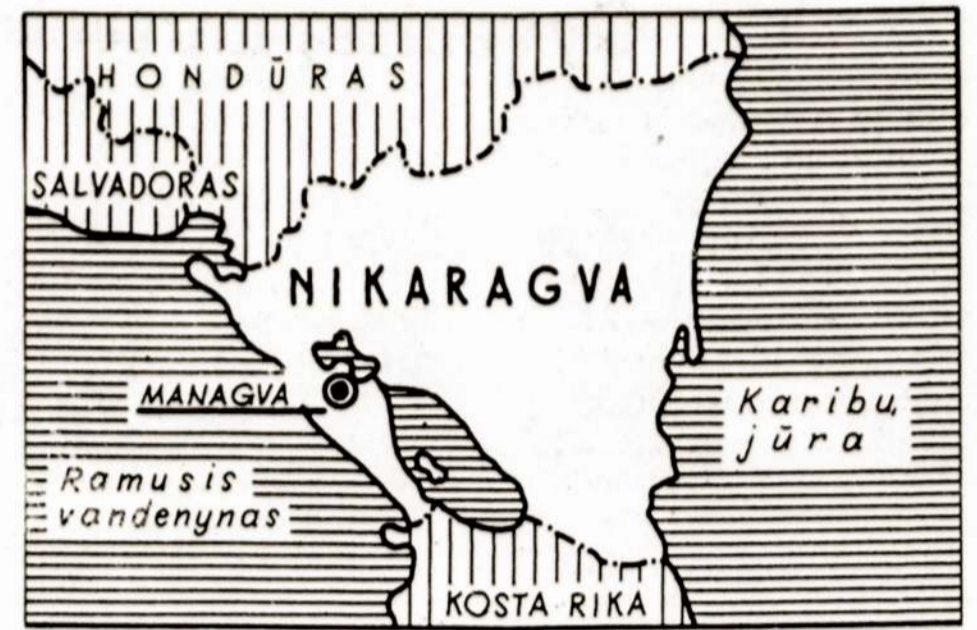
Savaitgaliui skirtas „Vakarinių naujienų“ variantas

Vilniaus miesto laikraštis — vienas operatyviausių šiandienos informacijos šaltinių. Savo operatyvumu jis rungtis netgi su radiju. Turbut todėl šis laikraštis Lietuvos sostinėje pats populiariausias. Kioskuose jis kasdien pasirodo apie pusę ketvirtos, o jau prieš pusvalandį prie spaudos platimo taškų išsiričiuoja eilutės...

„Vakarinių naujienų“ tiražas — vienas šimtas dvidešimt penki tūkstančiai egzempliorių — gražystėje graibstomas. Tai — laikraščio autoriteto ženklas. Objekti-

vus ir operatyvus laikraščio vardą leidinys išsikovojo, kai jo redaktoriumi tapo patyręs žurnalistas, Presautoklubo pirmininkas A. Semaška. Šiomet „Vakarinių naujienos“ atšventė savo trisdešimtmetį. Peržengęs šios sukakties slenkstį, laikraščio redakcijos kolektyvas aktyviai ieško naujų darbo formų.

Apie vieną naujovių savo skaitytojams „Vakarinių naujienos“ pranešė šių metų rugsėjo 2 dieną. Tiksliau toji naujovė pasitiko skaitytojus ant spaudos kioskų prekystalių. Tą dieną laikraštis iš-

NE KONJUNKTŪRINĖ TEMA

Kariniai nusikaltimai — istorija ar dabartis? Šia tema diskusiją buvo surengęs „Draugo“ dienraštis. Joje dalyvavo istorikas Saulius Sužiedėlis ir lietuvių išeivijos visuomenininkė Rasa Razgaitienė. Pagrindinė diskusijos mintis tokia: jeigu kariniai nusikaltimai tolima istorija, metas ją padėti į lentyną, pamiršti. O jeigu yra kitaip, tai verta pasvarstyti, kas dėl to kalta, kodėl Amerikos visuomenėje neslūgsta susidomėjimas „tykiaisiais“ amerikiečiais. Taip vadina spauda, televizija tuos dvigubo likimo žmones... Tiek Saulius Sužiedėlis, tiek Rasa Razgaitienė faktiškai teisingai karinius nusikaltėjus, o diskusijos forma laikraštis pasi- naudodavo vien dėl to, kad tas metų metais vykstantis teisinimas nekristų į akis. Kaip jau teko patirti iš išeivijos spaudos, karinių nusikaltėlių užtarėjai griežtai ir kategoriškai pasisako tiek prieš Amerikos federalinę įstaigą kariniams nusikaltimams tirti, tiek prieš tarybinių teisingumo organų paramą. Taip buvo ir šį kartą. Kliuvo visiems, neišskyrė ir nepagailėjo Saulius Sužiedėlis savo kolegų — istorikų Rajano ir Litmano.

Visiškai aišku, ko siekia šie, kaip ir kiti panašūs gerai apmokami karinių nusikaltėlių bei kolaborantų advokatai: ne šiaip sumenkinti problemą, bet įteigti, kad anksčiau, o tuo labiau karo metais, niekas nekėlė nacių nusikaltimų, niekas apie juos nežinojo, nes tokių nusikaltimų... nebuvo! Žodžiu, karinių nusikaltėlių paieškos — dirbtinai dabar sužadintas, konjunktūrinis reikalas. Ar tikrai

ėjo šešiolikos puslapių (įprastas numeris būna keturių puslapių) ir dargi patogaus kišeninio formato. Nuo šiol keturi numeriai per savaitę bus leidžiami įprasto formato, skirtas savaitgaliui — naujoviškas. Tame numeryje bus skelbiamas išsamus kultūrinis savaitgalio įvykių anonsas, literatūros kūrinių, istorinės, ekonominės apybraižos, interviu su įdomiais žmonėmis, dokumentiniai pasakojimai apie įvykių lietuvių likimus, o probleminiame skyrelyje diskutuojama aktualiais nūdienos klausimais.

Pirmojo „Vakarinių naujienų“ savaitgalio numerio turinys iš Vilniaus universiteto, skirtas pažymėti mokslo dienas. „Kultūros akiračiuose“ — daug naujausios informacijos apie literatūros ir meno naujienas. Probleminiams klausimams skirtas pašnekesys su lietuviškų baldų kūrėjais ir L. Valaičio straipsnis apie kai kurių dabartinės administracijos aparato veikėjų kolektyvinių sklypų suduose pasistatytus „rūmus“ ir vilas. Tame numeryje taipogi pristatomas žurnalas „National Geographic“.

Po pirmojo savaitgalio numerio pasirodymo redakcija gavo daug pritariančių skaitytojų laiškų, o taipogi visą pluoštą skundų dėl pernelyg mažo tiražo. Deja, ne visi pageidaujantieji gavo šį „Vakarinių naujienų“ numerį. Skaitytojais nekantriai laukia naujo savaitgalio „Vakarinių“ numerio.

Antanas Gudaitis

taip? O didžiųjų valstybių karo metų susitarimai? O karinių nusikaltėlių procesai Lietuvoje, Ukrainoje, Baltarusijoje, Prancūzijoje ir Izraelyje? Prieš dvidešimt metų ir visiškai neseniai. Vadina- si, nėra čia konjunktūros.

Ne laikinai, ne konjunktūriniais sumetimais vadovavosi žmonės, dar karo metais įžvelgę nacių nusikalstamą veiklą. Jeigu diskusijos „Drauge“ dalyviai dar neskaitė „Naujosios vilties“ žurnale paskelbtų Antano Valiukėno karo metų pranešimų iš Kauno Svedijos pasiuntinybei, atkreipsiu dėmesį šia citata: „Mūsų „išvaduo- tojai“ iš bolševikų jungo ne tik stengiasi nustumti lietuvis iš visų gyvenimo sričių, bet kartu ir vykdo fizinį Tautos naikinimą“. Dar vienas karo metų liudijimas. Tai Domo Cesevičiaus „Žodis lietuviams“, kuris buvo išspausdintas 1944 metais balandžio mėnesį „Tiesos“ laikraštyje: „Ne tikai istorinių nuostolių baimė verčia mus, lietuvis, šiandien priešintis naciams: verčia pats giliausias gelbėjimosi gyvybinis instinktas. Nuo to, ar lieka vokiečiai Lietuvoje, ar nelieka, sprendžiasi amžiams lietuvių tautos hamletiškas klausimas: būti ar nebūti?“

Kas tie žmonės? Tarybiniai propagandistai? Ne. Antanas Valiukėnas karo metais atstovavo Lietuvoje buvusį Berlyne namų arėtę Kazį Skirpą, o Domas Cesevičius buvo paskutinis Tautininkų sąjungos pirmininkas. Dešinesnių pažiūrų žmonių, rodos, negalėjo būti. O vis dėlto jie labai blaiviai vertino padėtį ir daiktus vadino savo vardais. Tai kodėl šiandien save demokratais laikantys žmonės atvirai skelbia kovą karinių nusikaltėlių paieškoms? Kodėl ne kuris kitas, o kunigų marijonų dienraštis daugiausia tam išlieja rašalo? Metas, matyt, surengti tikrą, ne pseudodiskusiją apie karinius nusikaltėjus, neišskiriant ir mūsų, Lietuvoje gyvenančių, kurie lanko nacių ir jų kolaborantų aukų kapus... Tada ir paaiškėtų tiesa, tada ir sužinotume, kas yra kas.

V. Llauska

Trumpai

— Įvykęs prieš metus Wall Street biržoje krachas daugiausia palietė smulkiuosius investorus. Tie, kurie turėjo į akcijas investavę \$1,000 iki \$3,000 jų akcijų vertė nukrito 50 procentu, kurie turėjo investavę nuo \$10,000 iki \$25,000, jų akcijų vertė nukrito 30 procentu ir t. t.

— Tarybinės natūralios dujos iš vakarinio Sibiro siunčiamos vamzdžiais per Rumuniją ir Bulgariją pasiekė Turkijos sostinę Ankarą. Susitarimas Turkijai pristatyti dujas pasirašytas 1984-aisiais metais.

— Peoria, Ill., darbininkų pagaminti traktoriai Caterpillar įmonėje bandomi Tarybų Sąjungoje netoli Odesos ar tinkamį jėgą to regiono dirvožemiui. Jeigu bandymai duos teigiamus rezultatus, galimas darbas, TSRS pirks nemažą kiekį amerikietiško traktorių.

Vilnis, 1988 m. lapkričio 10 d.

PAGERBĖ FAŠIZMO AUKU ATMINIMA

Simtai Vilniaus gyventojų buvo susirinkę į Rudnikų skverą. Čia per Didįjį Tėvynės karą buvo Vilniaus getas. Prieš 45-erius metus rugsėjo 23 d. fašistai ir jų pakalikai jį likvidavo. Susirinkusieji, pagerbdami geto aukų atminimą nuvyko į Panerius. Ši Vilniaus vieta tapo brolių kapais tūkstančiams niekuo nekaltų žmonių.

Mémorialo teritorijoje, prie buvusiųjų kapų, įvyko gedulo mitingas. Ant nacizmo aukų kapų buvo padėtos gėlės.

V. Jakštas

ATRASTA TREČIOJI PALANGA

Daugeliui bent kiek besidominčių archeologija ir jos atradimais lietuvių gerai žinoma, kad prieš trejus metus archeologai porą sezonų kasinėjo garsųjį Birutės kalną su alkavieta bei kalno teritoriją. Ten buvo aptikta senovinė gyvenvietė, surinkta gausi medžiaga apie amžiaus pradžios pajūrio genčių gyvenimą. Šis radinys buvo mokslininkų nuspėtas, o štai šiemet atsitiktinumas jiems padėjo aptikti kitus senovinės gyvenvietės pėdsakus. Apie ją archeologams, netoli Palangos hipodromo kasinėjusiems senkapiams, užsiminė vietos gyventojai, kurie sakė, jog toje vietoje aptikdavo senovinių radinių.

Vos archeologų kastuvai susmigo į purią pajūrio žemę, pasipylė radiniai — žiastos keramikos šukės, akmeniniai tinklų svareliai, medinės namų dalys... Tyrinėtojai nustatė, kad ši gyvenvietė dabartinio kurorto vietoje gyvavo XI—XIII amžiais. Buvusi gana didelė tiems laikams. Ji sąlygiškai pavadinata Palanga-2. Radiniai leidžia spėti, kad čia gyvenę žvejai kūrė.

Nuo elementoriaus iki anglų vadovėlio

Pirmoji knyga, kurią skaityti išmoksta žmogus — elementorius. Kitoniškai dabar vadinamas „Vyturėlio ABC“. Pavadinimas esmės nekeičia. Svarbiau, kad ta knyga būtų įdomi, patogi mokyti rašto, liktų atmintyje visam gyvenimui. Lietuvoje elementorius kasmet leidžiamas naujas, bet, kaip tvirtina pedagogai, vis tobulesnis. Tačiau šiemet ne tik elementorius išvydo dienos šviesą — moksleiviai gavo apie tris milijonus egzempliorių 90 pavadinimų knygų, iš kurių 25 parašytos naujai, specialiu Švietimo ministerijos užsakymu.

Švietimo reforma Lietuvoje ne tuščias žodis. Dabar susigriebta mokymą gražinti į prideramą lygį, kurį jis buvo per pastarąjį dešimtmetį praradęs, pedagogo profesiją vėl padaryti prestižine. O šį procesą daro sudėtingesniu tai.

Vilnis, 1988 m. lapkričio 10 d.

Tačiau pirmosiomis žinioms iš kasinėjimų sensingai faktai neišsisėmė. Buvo aptiktas dar senesnis kultūrinis sluoksnis, kuris parodė, kad žmonių čia gyventa jau žalvario amžiuje, bet ją sudėgino XIII amžiuje, matyt, kryžiuočiai. XVI amžiuje čia vėl atsikėlė žvejai, bet ją ištiko toks pat tragiškas likimas, kaip ir kaimyninius Nidos kuršių kaimus — nušlavė nuo jūros atslinkęs lakusis smėlis. Šis faktas parodė, kad smėlynai pradėjo išstumti pajūrio gyvenvietes ne XVIII amžiuje, kaip buvo manyta, nes tuomet masiškai iškirsti miškai, o jau porą šimtmečių anksčiau. Mokslininkai sako, kad klajūnai smėliai slinko šluodami savo kelyje visas kliūtis nuo dabartinio Kaliningrado iki pat Rygos įlankos.

Ekspedicijos vadovas — Paminklų restauravimo projektavimo instituto archeologas Vladas Žulkus sako, jog atrasta dar tik dalis gyvenvietės. Galbūt visai netoliese pagal kai kuriuos požymius turėtų būti trečioji, o su dabartine — ketvirtoji Palanga.

Vytenis Rimkus

Vilniaus senamiesčio staigmenos

Vasara — sezono metas Lietuvos sostinės tyrinėtojams. Šiemet jo senosiose gatvelėse, ankštuose kiemeliuose darbuos archeologai, restauratoriai, architektai, kurių paskutiniai darbai, ypač iš Katedros požemių istorijos, dailiai papildė ką tik išleistą „Lietuvos architektūros istorijos“ pirmąjį tomą. Nėra sezono, kad archeologų kastuvai arba architektų kaltai nenužertų šimtmečių dulkių nuo svaiginančių atradimų. Taip buvo, kai K. Giedrio gatvėje, buvusio Dominikonų vienuolyno pašonėje, dienos šviesą vėl išvydo žemutiniai senųjų Vilniaus statinių aukštai ir dalis senovinio vandentiekio, taip yra ir šiemet, kai anos „Vilniaus Pompėjos“ pašonėje archeologams talkinantys studentai atkasė viduramžių grindinį ir erdvis požemius, vedančius į Dominikonų vienuolyno rūsius. Čia aptikta daug miestiečių apyvokos daiktų, senovinių spynų, originalių koklių. Matyt, dar daug staigmenų slepia Vilniaus senamiesčio žemė, architektūros paminklų mūrai...

Viena tokia staigmena laukė čekų studentų, iš talkinuso archeologams tarptautinio studentų būrio „Juventus“. Jaunimui buvo pavesta tvarkytis buvusių generalgubernatoriaus rūmų Kutuzovo aikštėje kieme, kuris rengiamas naujoms statyboms ir restauravimo darbams. Sluoksnis po sluoksnio atidengdami kažkada čia užveisto sodo žemę, studentai surinko nemažą monetų, apyvokos daiktų, keramikos kolekciją, tačiau sensacija tapo sodo kampe atkastas kolektyvinis kapas. Nustatyta, kad čia gulinčių palaikai — iš praėjusio šimtmečio vidurio. Tuomet Lietuvoje vyko sukilimas prieš carizmo priespaudą. Spėjama, kad į bendrą duobę suguldyti anų dienų kovotojai už laisvę. Nespėjo dar nutilti mokslininkų debatai dėl to radinio, o jų pagalbos jau šaukiasi kitame senamiesčio kampelyje — Gedimino kalno papėdėje, kur kartu su archeologais dirba du Vilniaus pedagoginio instituto studentų būriai — „Zal-

giris“ ir „Perkūnas“. Pirmasis būrys atidengė XV amžiaus pabaištos medinių pastatų liekanas, o kitas atkasinėja Žemutinės pilies gynybinės sienos liekanas. Čia irgi rastas dar vienas palaidojimas. Vieną po kito jaunuoliai iškėlė aštuoniolika karstų. Įkapės, ornamentika, rūbų liekanos irgi peršamintį, kad čia palaidoti 1863 metų sukilimo dalyviai. Istorijos žvelkimas Vilniuje juntamas kaip gruoblėtas grindinio paviršius, kai jį lieti ranka. Tad nenuostabu, kad jauni žmonės skiria savo laiką atversti dar nežinomus praeities puslapius, iš kurių istorikai sužinos daugiau negu iš daugybės istorinių veikalų tomų.

Kaip minėta, naujais duomenimis papildė ir Vilniaus architektūros istorija. Vilniaus gatvėje, name, pažymėtame 41 numeriu, dabar vyksta restauravimo darbai. Šiuos XVII—XIX amžiaus rūmus restauruoja mūsų ir lenkų specialistai. Pastatas skiriamas Teatro ir muzikos muziejui. Kartu su statybininkais dirbantys tyrinėtojai aptiko čia žymiai senesnių pastatų liekanas, o svarbiausia renesansinio pilkai balto sgrafito fragmentus. Tai — sudėtinga puošybos technika išdekoruotos sienos: dedami keli įvairių spalvų tinko sluoksniai, o paskui raizomi piešiniai, kurių ornamentą išryškino apatinių sluoksnių spalvos. Išlikusių sgrafito pavyzdžių Lietuvoje beveik neturima — bene vienintelis Didžiojoje gatvėje restauruoto „Medininkų“ restorano fasadas. Netikėtumas laukė restauratorių ir Muziejaus gatvės 20 name: čia aptikta gotikinė architektūra, paslėpta ilgiems amžiams po vėlesnių tinkų sluoksniu. Dabar atidengti net du gotikinių pastatų fragmentai, o apskritoje nišoje atrasta siužetinė XVI amžiaus freska. Ji bus restauruota. Šie faktai verčia Vilniaus senamiesčio tvarkytojus būti labai atidžiais, dėl kiekvienos aptiktos smulkmenos konsultuotis su specialistais, reikalui esant, koreguoti jau turimus projektus. Tik taip praeities kultūros lobiai bus išsaugoti amžininkams.

Jurgis Punžonis

GRAŽUOLĖ IŠ GINTARINĖS PALANGOS

1988-ieji metai taps atmintini visoms Lietuvos merginoms, o juo labiau toms, kurios jaučiasi prieš veidrodį žvaliai. Vyrai, susitelkę į dešimtis žiuri, miestuose ir rajonuose įtemptai ginčijasi ir svarsto, koks turi būti šiuolaikinės amžininkės grožio etalonas. Per gausiai rengiamas ta proga grožio konkursus sulaužomos dešimtys iečių, bet kiekviena nauja kandidatė skiriasi beveik kaip diena ir naktis nuo pagarbintos kaimyniniame mieste. Galbūt, juokauja šmaikštuoliai, grožio etalonų yra tiek, kiek yra vyrų.

Kad ir kokia diskusija vyktų šiuo klausimu, bet netgi Klaipėda jau turi savo Mis, o dabar šiam aktui rengiasi Palanga. Grožio konkursų kelias nuo Vilniaus per Maskvą iki gintarinės Palangos iudija, kad mūsų respublika šalyje užsitarnavo neabejotiną grožio konkursų rengėjos šlovę, o tuo pačiu prioritetą, ir visiems diktuoja savo madą.

Prieš šimtą metų Belgijoje buvo surengtas pirmasis grožio kon-

nuoliktokai pirmus metus galės mokyti iš nuodugnaus naujo A. Stasilevičiūtės vadovėlio. Mokiniai taipogi įdomių žinių pasisems iš naujų lietuvių kalbos vadovėlių, skirtų VIII—IX klasėms, originalaus muzikos vadovėlio, skirto VI klasei.

Vincas Labūnaitis

kursas, kuriame dalyvavo per 300 gražuolių. Tada svarbiausia buvo išvaizda, figūra, garderobas. Galima buvo vien tik nuotrauką atsiųsti. Aktualūs šie dalykai ir dabar, bet grožio konkursų rengėjai mano, kad ne mažiau nei moters kūnas patraukli jos siela. Tad privalomų vienas pretendenčių charakterio bruožų — aukštas intelektas. Be jo šiuolaikinė moteris negali būti graži.

Kaip ten bebūtų, Palangos grožio konkursui rengiasi merginos, kurios gyvena ir dirba kurorte. Jau paskelbta, kad būsimai Palangos grožio karalienei skirta nemokama kelionė į užsienį — komjaunimo Klaipėdos komiteto prizas, na, o konkurso fondatoriai — Palangos kultūros ir sporto kompleksas. Paskutinėmis vasaros dienomis kurorto Vasaros koncertų salė mirgės nuo gražuolių parado ir iluminacijos. Į šventę pakviesti garsūs estradiniai ansambliai — „Nerija“, „Studija“, šoks Klaipėdos grožio konkurso dalyvės, savi-veikliniai kolektyvai, veiks foto-paroda apie Klaipėdos grožio konkursą.

O ateitis tokia: 1989 metais Vilniuje įvyks grožio konkursas „Mis Lietuva-89“, kurį organizuoja Vilniaus sporto rūmai ir „Komjaunimo tiesos“ dienraštis. Jame dalyvaus miestų grožio konkursų nugalėtojos.

Jonas Jurkūnas

**PRANEŠA IŠ VAŠINGTONO
LIETUVOS TSR KONSULAS**

Dokumentų apiforminimas kviečiant artimuosius ar draugus iš Tarybų Sąjungos į Jungtines Valstijas

Tikslu pakviesti savo gimines ar draugus į Jungtines Valstijas iš Lietuvos Jūs privalote užpildyti specialią iškvietimo anketą. Kairė anketos pusė užpildoma anglų kalba, dešinė — lietuviškai arba rusiškai. Kiekvienam, vyresniam kaip 16 metų amžiaus asmeniui reikalinga atskira anketa.

Kviečiant privačiam vizitui būtina užpildytą ir kvietėjo pasirašytą anketą patvirtinti pas notarą ir "Kaunti" klerką, ir po to kartu su 25 dolerių vertės "money-orderiu" atsiųsti legalizavimui į TSRS Pasiuntinybės Vašingtone konsulinį skyrių.

Kviečiant pastoviam gyvenimui į Jungtines Valstijas būtina užpildytą ir kvietėjo(s) pasirašytą anketą patvirtinti notaro ir "kaunti klerko", valstijos, kurioje Jūs gyvenate, sekretoriaus ir Jungtinių Valstijų sekretoriaus parašais, po to kartu su 25 dolerių vertės "money orderiu" atsiųsti legalizavimui į tarybinį konsulatą Vašingtone.

Tam, kad apsiforminti išvykimo į Jungtines Valstijas dokumentus, Jūsų giminės, ar draugai, privalo pristatyti į vizų ir registracijos skyrių Vilniuje Jūsų atsiųstas legalizuctas iškvietimo anketas. Leidimas išvykimui į Jungtines Valstijas išduodamas Vilniuje.

Teisingai ir pilnai užpildytos iškvietimo anketos konsuliniame skyriuje legalizuojamos 3-4 savaitių laikotarpyje. Nepilnai ar neteisingai užpildytos iškvietimo anketos gražinamos kvietėjui. Iškvietimo anketas išsiunčia Konsulatas.
Voldemaras Kančas,
konsulas

LAIŠKAS IŠ LIETUVOS

Gerbiamieji draugai vilniečiai:

Rašau šį laišką ir noriu atsinajinti "Vilnius" prenumeratą dviem metams. Siunčiu šimto dolerių čekį, tai bus už prenumeratas, o kas liks — parama "Vilniai", kad ji dar daug metų gyvuotų.

Na, truputį noriu pabrėžti ir apie savo gyvenimą. Jums jau nereikia aiškinti. Kai mirė mano mylima Verutėlė, man liko nykios, neprasmingos. liūdno dienos, bet turėjau gyvenimą persitvarkyti, kad galėčiau kiek ramiau baigti likusį gyvenimo laikotarpį, turėjau susirasti gyvenimo draugę. Pagaliau — susituokiau ir jau turiu žmonelę vardu Birutė.

Dabar gyventi darosi ramiau. Buvau kiek ir sunegalavęs, bet jau pradėdu atgauti jėgas, kurias buvau praradęs, kone lygiai kaip Verutėlė.

Mielieji draugai, kai atvyksite į Lietuvą, aplankykite ir mane Kapsuke, kuonuoširdžiausiai priimsiu. Geriausi linkėjimai visam "Vilnius" kolektyvui.

V. Bunkus

Rugsėjo 27 d., 1988
Kapsuko rajonas, Mokolai

PAGERBĖ S. J. JOKUBKĄ
Spalio 22 d. Čikagos komunistai minėjo JAV Komunistų partijos 69-ąsias metines. Minėjimas vyko Humboldt Civic Center didžiojoje (viršutinėje) salėje, pasipuošusioje vaikų dailininkų parodėle "Pasaulis, kuriame norime gyventi". Pasivaišinimas vyko nuo "Smorgasbord" stalo.

Palyginus, į minėjimą publikos susirinko apsciai — 214 žmonių. Dauguma buvo jaunesnio amžiaus, auginanti šeimas, kai kurie netgi atsivedė savo vaikus, kurių chorelis improvizavo dainelių programą.

Po įžanginės minėjimo kalbos, nušviečiančios minėjimo reikšmę, kaip kasmet, šį kartą už aktyvią veiklą liaudies reikalui buvo pagerbtas "Vilnius" redaktorius S. J. Jokubka. Apie jo visuomeninėje veikloje nueitą kelią papasakojo komunistų partijos veteranas Ishmel Flores. Vaikų pionierių atstovai Jokubką apdovanojo gėlių buketu.

Asmeniškai Jokubką dar sveikino minėjime dalyvavęs iš New Yorko atvykęs "Moscow News" korespondentas Jonas Lukoševičius ir kiti Jokubkos asmeniniai draugai, dalyvavę minėjime.

Koresp.

**MONARCHIEČIAI TURĖS
CHRISTMAS PARTY**

LDS Monarchs kuopa šiemet tradicinę Christmas Party turės gruodžio 4 d. Burbank Rose restorane, 6501 W. 79th St., Burbank, Ill. Pobūvyje bus šeimyniškai pasivaišinta kepta vištiena, jautiena, itališkomis dešromis ir įvairiais garnyrais. Ir visa tai kaštuos \$12 be gėrimų. Išsigerti bus bufetas už pinigus.

Norintys dalyvauti šiame pobūvyje turite rezervuoti vietas. Vietų rezervaciją reikia užsisakyti iki lapkričio 21 dienos per Julij Urbiką, 3130 South Lowe Avenue, Chicago, IL 60616.

Monarchiečiai laukia visų jūsų Burbank Rose restorane susitikti, atnaujinti pažintį bei bendravimą.

Ant.

Komunistu galėsi tapti tik tada, kai praturtinsi savo atmintį visų tų gerybių, kurias žmonija yra sukūrusi.

V. Leninas

MIRUS

Francis [Frank] Olson

[LIBERTYVILLE, ILLINOIS]

Reiškiamė gilią užuojautą velionies žmonai Aldonai, sūnui Thomui ir jo žmonai Marie, sūnui James ir jo žmonai Kendra, keturiems anūkams, seseriai Lillian Sank bei kitiems artimiesiems, draugams ir pažįstamiems.

Liūdime drauge su visais.

**JESSIE VESELY,
DENISE ir MITCH KOZEL
sūnus DARRYL
Lombardo, Ill.**

MIRUS

Francis [Frank] Olson

[LIBERTYVILLE, ILLINOIS]

Reiškiamė gilią užuojautą velionės žmonai Aldonai, sūnui Thomui ir jo žmonai Marie, sūnui James ir jo žmonai Kendra, keturiems anūkams, seseriai Lillian Sank bei kitiems artimiesiems, draugams ir pažįstamiems.

Liūdime drauge su visais.

**EDWARD ir FRANCES JORDAN
Chicago, Ill.**

MIRUS

Francis [Frank] Olson

[LIBERTYVILLE, ILLINOIS]

Reiškiamė gilią užuojautą velionės žmonai Aldonai, sūnui Thomui ir jo žmonai Marie, sūnui James ir jo žmonai Kendra, keturiems anūkams, seseriai Lillian Sank bei kitiems artimiesiems, draugams ir pažįstamiems.

Liūdime drauge su visais.

**GERRY ir FRANK MIKUŽIS
Hickory Hills, Ill.**

MIRUS

Francis [Frank] Olson

[LIBERTYVILLE, ILLINOIS]

Reiškiamė gilią užuojautą velionies žmonai Aldonai, sūnui Thomui ir jo žmonai Marie, sūnui James ir jo žmonai Kendra, keturiems anūkams, seseriai Lillian Sank bei kitiems artimiesiems, draugams ir pažįstamiems.

**MARY ir JULIUS URBIKAS
Chicago, Ill.**

MIRUS FRANCIS (FRANK) OLSON

(Libertyville, Illinois)

Reiškiamė gilią užuojautą velionies žmonai Aldonai, sūnui Thomui ir jo žmonai Marie, sūnui James ir jo žmonai Kendra, keturiems anūkams, seseriai Lillian Sank bei kitiems artimiesiems, draugams ir pažįstamiems.

Liūdime drauge su visais.

WALTER SLENCH	ANNE KRISIKEN
NELLIE O'BRIEN	TONY LITVIN
FRANK ir BEA SALEM	A. ir V. URBIKAS
JOHN PATECKAS	L. ir NELLIE DE SCHAAF
AL ANTANOWITZ	ANNA ir S. J. JOKUBKA

MIRUS FRANCIS (FRANK) OLSON

(Libertyville, Illinois)

Reiškiamė gilią užuojautą velionies žmonai Aldonai, sūnui Thomui ir jo žmonai Marie, sūnui James ir jo žmonai Kendra, keturiems anūkams, seseriai Lillian Sank bei kitiems artimiesiems, draugams ir pažįstamiems.

Liūdime drauge su visais.

**EVA SENKUS ir ISABELLE MATTAS
Chicago, Ill.**

MIRUS

Francis [Frank] Olson

[LIBERTYVILLE, ILLINOIS]

Reiškiamė gilią užuojautą velionies žmonai Aldonai, sūnui Thomui ir jo žmonai Marie, sūnui James ir jo žmonai Kendra, keturiems anūkams, seseriai Lillian Sank bei kitiems artimiesiems, draugams ir pažįstamiems.

Liūdime drauge su visais.

**PAULINA MOTEČIUS ir
ALVINA STRICH
Kenosha, Wisconsin**